

K pätnástročnej histórii Envirofilmu

V rámci 15. výročia Envirofilmu sme požiadali o rozhovor jeho ideového tvorca a navrhovateľa, RNDr. Jozefa Klindu, ktorý sa podieľal ako člen prípravných výborov na organizovaní tohto podujatia a sledoval vývoj Envirofilmu od jeho zrodu.

Tatko Príroda (Miroslav Kasprzyk) s tatkom Envirofilmu (Jozefom Klindom)

- Kde a kedy sa zrodil nápad organizovať na Slovensku medzinárodný festival filmov, televíznych programov a videoprogramov s tematikou ochrany a tvorby životného prostredia? Čo predchádzalo vzniku Envirofilmu?

Niekoľko na začiatku boli cesty slovenských ochrancov prírody a životného prostredia na dvadsať Ekofilmov do Ostravy (na poslednom ročníku v máji 1993 už len s malou účasťou) a s nimi spojená naša tichá závisť, že na Slovensku takéto podujatie neuskutočňujeme. Ekoglasnosťou povestný ostravský Ekofilm sa síce proklamoval v rámci federácie ako česko-slovenské podujatie, no Slováci pôsobili na ňom prevažne ako víťania hostia. Organizovať ďalší Ekofilm v štáte sa javilo ako neúčelné. Skúsili sme preto najskôr inú cestu environmentálnej výchovy prostredníctvom televízie, ktorá začala vysielť časopis *SOS z hôr, lesov a lúk*, zameraný spočiatku najmä na ochranu prírody. V roku 1981 som napísal šéfredaktorovi Hlavné redakcie propagandy a dokumentaristiky (HRPD) Československej televízie Dr. Jánovi Koščovi list s odporúčaním vytvorenia platformy pre verejné prerokovanie poškodzovania životného prostredia (svojvoľne alebo hrubou nedbalosťou), otázok zachovania základných hodnôt životného prostredia, bohatstva prírody a krás našej krajiny. Okrem iného som navrhol, aby sa uvedený časopis zmenil z dvojmesačníka na mesačník a štruktúrne rozdelil na tri časti. V jednej by sa poukazovalo na negatíva a uvádzali podnety na ich eliminovanie. Zároveň som odporučil vytvoriť sériu televíznych filmov o národných parkoch a chránených krajinných oblastiach na Slovensku. Následne sa táto idea rozvinula a jej tútorom sa stal Benedikt Jančí. Bratislavské štúdio ČST natočilo sadu filmov s takýmto zameraním, ktoré putovali aj do zahraničia. Dnes by mohli slúžiť na komparáciu zmien v krajine a v nejakom bloku sa

premietať aj na Envirofilme (nielen ako reminiscencia). Ľady sa prelomili a pohli. V roku 1986 kolégium ÚR ČST v Prahe prerokovalo výsledky tejto aktivity v bratislavskom štúdiu a rozhodlo sa vytvoriť dramaturgickú radu pre prípravu programov ČST o ochrane prírody a životného

prostredia. Jej tajomníkom sa stal práve Benedikt Jančí, podpredsedom Dr. Ľubomír Chorvatovič, nový šéfredaktor HRPD a Dr. Karel Friedl z MK ČR v Prahe. Aj keď v dramaturgickej rade pôsobili aj členovia z Prahy, Ostravy a Brna, väčšina z nich bola zo Slovenska (napríklad Dr. Ľubomír Brtek, CSc., Ing. František Zářis, Ing. Viliam Stockman, CSc.). Ako jej predseda som hneď na jej prvé zasadnutie zaradil do programu Plán výroby filmov do roku 1990 s výhľadom do roku 2000 a Koncepciu ekologické-

ho časopisu Príroda pre zajačšok (neskoršie známeho ako Poznaj a chráň a nahradeného časopisom Eko ďalej?), ktorý mal nahradiť medzitým bezdôvodne zrušený obľúbený spomenutý časopis „SOS“. Dramaturgická rada schválila návrhy a zároveň sa rozvinuli najmä vzťahy s vtedy budovaným ostravským štúdiom (film o CHKO Křivoklátsko však mal nakrútiť ešte bratislavský štáb). V roku 1987 sa prvý raz na tejto pôde uviedol zámer usporiadať „post“ Ekofilm Ostrava aj na Slovensku, a to v Liptovskom Mikuláši – vtedajšom sídle Ústredia štátnej ochrany prírody (ÚŠOP) alebo v Bratislave, ktorý podporoval aj nový člen dramaturgickej rady za ÚŠOP Dr. Cyril Barčák. ÚŠOP však po „zamatovej revolúcii“ zaniklo a skončil aj Ekofilm v Ostrave. Bolo potrebné najskôr vybudovať Slovenskú komisiu pre životné prostredie (SKŽP zriadenú zákonom SNR č. 96/1990 Zb.) ako predchodcu MŽP SR a zriadil v roku 1993 Slovenskú agentúru životného prostredia (SAŽP), ktorá bola v roku 1995 poverená prípravou Envirofilmu.

- Všetci vieme, že I. ročník medzinárodného súťažného festivalu Envirofilm sa konal pred pätnástimi rokmi 4. až 8. septembra 1995. Môžete nám prezradiť, čo tomu v rokoch 1993 až 1995 predchádzalo?

Kým SAŽP neprekonal „detské choroby“, akýkoľvek zámer usporiadať „štátny“ Envirofilm nebol reálny.

Deti neodmysliteľne patria k Envirofilmu (foto: Michal Svitok)

V roku 1993 z iniciatívy Ing. Pavla Líma došlo k fúzii trnavského festivalu odborných filmov (po 19. ročníkoch FOF) s myšlienkou pokračovania zaniknutého ostravského Ekofilmu, tentoraz v Žiline so sponzorskou podporou Váhostavu, a. s., Žilina. Podujatie 22. – 26. novembra 1993 v Žiline sa prezentovalo ako XX. medzinárodný festival odborných filmov, televíznych programov a videoprogramov pod novým názvom Ekotopfilm. Predsedníčkou festivalového výboru sa stala štátna tajomníčka MŽP SR JUDr. Ľubomíra Zimanová a predsedom medzinárodnej poroty vtedajší podpredsa Výboru NR SR pre životné prostredie a ochranu prírody akademik Juraj Hraško. Podujatie výrazne finančne podporil z prostriedkov Štátneho fondu životného prostredia aj minister životného prostredia SR Ing. Jozef Zlocha. Osobne som tento podnikateľský zámer s prepojením na štátne záujmy privítal. Podujatie síce nedosiahlo úroveň Ekofilmu v Ostrave, no prevzalo jeho know-how (skúsenosti i časť organizátorov), založilo novú tradíciu a bolo úplne v súlade so schválenou Stratégiou štátnej

Ferenc Varga – nechybal v žiadnej doterajšej medzinárodnej porote Envirofilmu (foto: Ján Lichý)

environmentálnej politiky. Stalo sa prvou lastovičkou environmentálnej výchovy na Slovensku v tomto smere. V roku 1994 sa v podstate vystriedali tri vlády a až v roku 1995 sa vytvorili v SAŽP podmienky na usporiadanie štátneho medzinárodného súťažného festivalu envirofilmov. Staronový minister životného prostredia Ing. Jozef Zlocha si ideu osvojil a v rámci prípravy Roka ochrany európskej prírody ma poveril spracovaním ideového zámeru, resp. návrhu tohto podujatia. Dalo trochu námahy presvedčiť pána ministra, že by bolo nevhodné uviesť/prevziať značku Ekofilm, ktorú šťastie preniesol do svojho názvu Ekotopfilm v Žiline (nakoľko Ekofilm našiel nové sídlo v Českom Krumlove). Keďže v tom čase sme už výrazne presadzovali environmentalistiku a environmentalizmus, prijal navrhnutý názov, a tak som sa stal „tatkom Envirofilmu“.

- Považovali ste za racionálne vytvárať popri Ekotopfilme ďalší medzinárodný festival?

Ak si odmyslím rezolútnu požiadavku pána ministra, musím povedať, že sa mi splnil dávny sen, i keď sny nikdy nezodpovedajú realite. Vyšiel som z rezortu kultúry a v tej chvíli som ani o tom neuvažoval. Okrem toho

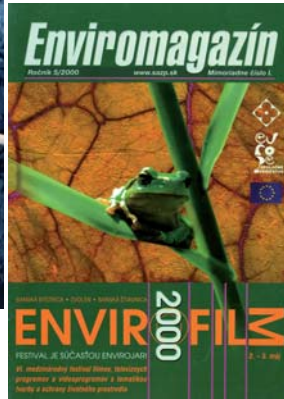
Ekotopfilm je založený na podnikateľskej iniciatíve a kiez by takéto iniciatívy vznikali aj v Košiciach, Prešove a iných mestách. Nemusia byť všetky medzinárodné – svetové. Pozrite sa, kde všade dnes máme vysoké školy, divadlá, megakíná, galérie, múzeá, cirkevné centrá a

podobne; kde všade sa dnes usporadúvajú rôzne športové

sa stali PhDr. Oľga Lauková a Ing. Dagmar Rajčanová. Od III. ročníka Envirofilmu v roku 1997 sa v rámci sprievodných podujatí k nemu pridružila celoštátna súťaž

prehliadky výtvarnej tvorivosti detí a mládeže s tematikou ochrany prírody a životného prostredia, ktorú dnes

nevoláme inak ako Zelený svet. Kreativita a rozžiarené oči detí

počas záverečného ceremoniálu prinášajú blahodarný úsmev a ich rodičom, ale aj všetkým postarším, slzy do očí. Vynikajúca akcia. V tom istom roku bola založená tradícia usporadúvať popri Envirofilme konferenciu **Krajina, človek, kultúra (KČK)**, dodnes s odbornou garanciou Ing. arch. Anny Kršákovéj zo SAŽP. Medzi prívržencami tejto konferencie a ďalšími odborníkmi sa dodnes familiárne hovorí: „Pôjdeš tento rok na „Kačku“?“ Kto sa jej nemôže zúčastniť pri odpovedi zosmutnie. To je pre ňu výborná vizitka. Pribudli výstavy, zelené rozhovory, besedy, semináre, prednášky, exkurzie, prezentácie a iné akcie, za ktorými treba vidieť množstvo obetavých ľudí najmä z SAŽP. Od II. ročníka sa začali vydávať aj mimoriadne čísla Enviromagazínu a katalóg súťažných filmov (pamätám sa aj na špeciálnych festivalových spravodajcov). Všetkým, či už ostali v agentúre alebo nie, patrí poďakovanie. Bez nich by Envirofilm neprežil 15 rokov. Ľudia odchádzajú, ale Envirofilm ostáva, žije a verím, že nás všetkých prežije.

• Ako sa pozeráte na Envirofilm po pätnástich rokoch?

Envirofilm sa stal symbolom života a nádeje. Nádherne to vystihol už prvý ročník, na ktorom zvíťazil španielsky film Bocian biely nad ruským filmom Nukleárne tango.

Vynikajúce filmy, úžasná symbolika. Pamätám sa ešte na prvú porotu, ktorá tieto filmy posudzovala, na čele s Otakarom Skalským. Priznám sa, že sme jej s RNDr. Martinom Kassom trochu pomáhali. Boli to začiatky, chýbali skúsenosti a všetko muselo klapať. Po pätnástich rokoch v nej ostal len starý priateľ Feri Varga, akoby jej maskot. Logo Envirofilmu – kvet v kosoštvorci od Ing. arch. Antona Supuku poznajú už v mnohých štátoch všetkých kontinentov a mnohí tvorcovia. Envirofilm sa

stal od roku 1999 hlavným podujatím **Envirojari**. Z novembra a júna sa presunul na máj. Mohli by sme spomenúť víťazné filmy (švédsky Sofrosyne, dánsky Páchnuci hrniec s rybami, holandský Vojnu mravcov...) i ďalšie ocenené filmy, o ktorých nestačí len počuť. Treba ich vidieť, nadchnúť sa témou a kumštom ich tvorcov, často v neľahkých podmienkach. To nadšenie symbolizovala aj prvá plaketa s krídlom – cena Envirofilmu (priznávam, že jej prvú ukážku, ktorú som niesol ukázať pánovi ministrovi, mám ako fetiš odložený dodnes). Nazval som ju Rozlet. Verím, že nie Ikarov. Neskoršie ju nahradila nová plaketa so Zemou, ktorú pro domo nenazývam Matka Zem, ale Kolíska kultúry. Už tieto plakety sami osebe predstavujú kultúrny počin a Envirofilm ani nehovoriac. Pomáha nám hľadať správnu cestu a odlišiť vstup do kultúrneho stánku od vstupu do bordelu, vstup do lesa od vstupu do kravinca, vstup do 21. storočia od vstupu do hypermarketu. Kladie stále aktuálnu otázku: „Ako sa stať úspešným predkom a nestať znečisťujúcim zadkom?“ Upozorňuje, že pri proklamovanej vízii „veľkých syntéz“ zabúdame, že pekár, ktorý má do rána napiecť chleba a nakŕmiť stovky ľudí, nerozumie hrnciaru alebo obuvníka, vonkoncom nie bankára alebo vypaľovača obilných polí. Envirofilm odbúrava samotu v dobe, keď rozmanité formy globalizácie znižujú rozmanitosť obsahu kultúr a environmentu (kultúrneho a prírodného dedičstva). Dokazuje, že zdánlivé odprírodnenie, dezilúzia a osamelosť v informačnom boome a chaosu, pri ktorej sa v duši Manhattan stáva Saharou a Sahara Manhattanom v spojení s nenásytnosťou, hrabivosťou, agresivitou, netolerantnosťou a nekultúrnosťou, vedie len do tunela amorálnosti na konci bez lúča svetla. Envirofilm umožňuje zahnať pocit opustenosti na Broadwayi alebo vo Vukovare, ktorý môže prerásť rozmery saharského Veľkého ergu alebo belostných plání Antarktídy. Envirofilm chápem ako neotrocké klaňanie sa tvorivému duchu – výplodu skutočnej/pravej kultúry, pokorné kla-

a kultúrne (žiaľ, i nekultúrne) podujatia. Zamyslite sa, máme osem krajských miest a rôzne ligy. Je to veľa alebo málo? Prečo by sa nemohol v každom krajskom i okresnom meste na Deň Zeme (22. apríla) alebo na Svetový deň životného prostredia (5. júna) uskutočniť aj „minienvirofestival“ (nemuselo by ísť pritom hneď o súťažnú prehliadku). Určite by bol prospešnejší aj pre mládež, než niektoré iné aktivity, ktorých konečný cieľ považujem za viac než pochybný a často za jednoznačne škodlivý – prehliadajú samotu v dave. Ide len o nápad, chcenie, porozumenie, podporu a vytvorenie podmienok organizácie, buď zo strany samospráv alebo podnikateľských subjektov, prípadne spoločne. Môže ísť dokonca výlučne o podnikateľskú aktivitu alebo záujmovú činnosť škôl či neziskových organizácií, o „mimovládach“ ani nehovoriac. Envirofilm a Ekotopfilm, kým majú dostatok súťažných filmov a vyhradenú pôsobnosť, vôbec netreba chápať konkurenčne. S ostatnými menšími envirofestivalmi alebo ekofestivalmi by mohli užitočne kooperovať. V rámci presadzovania environmentálnej politiky a environmentálnej výchovy sa však patrí, aby aspoň jeden envirofestival na celoslovenskej úrovni bol úplne nekomerčný – štátny. Takto Envirofilm v Banskej Bystrici a vo Zvolene schválila uznesením č. 846/1997 aj vláda SR v Konceptii environmentálnej výchovy a vzdelávania.

• Čo vám utkvelo v pamäti zo začiatkov Envirofilmu?

Samozrejme, najväčšie organizačné problémy a úspechy, ako aj ľudia, ktorí sa o ne zaslúžili. Najviac tí, ktorí problémy za pochodu riešili a vytvárali pätnásťročnú tradíciu. Nemám teraz na mysli ministrov životného prostredia SR, ktorí okrem otvárania jednotlivých ročníkov Envirofilmu, odovzdávania cien a schvaľovania návrhov na usporiadanie každého ročníka osobitne, zasahovali aj do ich organizovania. Napríklad V. ročník Envirofilmu sa zásluhou pána ministra László Miklósa rozšíril o Banskú Štiavnicu (obdobne ostatné ročníky zásluhou pána štátneho tajomníka Jaroslava Jaduša o Kremnicu). Hlavná zodpovednosť totiž pripadla na riaditeľov festivalu – najskôr Ing. Ladislava Slobodníka, prvého vedúceho úradu MŽP SR, po ňom RNDr. Zdenku Tóthovú, štátnu tajomníčku MŽP SR a ich nástupcov; ako aj na predsedov, resp. podpredsedov prípravného (organizačného) výboru – generálnych riaditeľov SAŽP a ich námestníkov. Väčšinou si po Envirofilme zhlboka vydýchli. „Mamkami“ festivalu

Detská výtvarná kreativita Zeleného sveta, jedinečne dotvára kolorit Envirofilmu (foto: Silvia Redlingerová)

ňanie sa nášmu životodarnému environmentu, ktorého je človek vtvorom i súčasťou dovtedy, kým ho nezničí; kým nezničí seba samého.

Klaniam sa Envirofilmu a všetkým kultúrnym ľuďom, ktorí tento festival (všetky jeho ročníky) a diela na ňom prezentované, vytvorili. Prosím pre nich aplauz. A ich nástupcom spoločne zaželajme do ďalších pätnástich rokov ROZLET.

Za rozhovor poďakovala Alena Kostúriková

